

SECRETARÍA DEL TRABAJO

PROGRAMA DE DESARROLLO SOCIAL SALARIO ROSA POR EL TRABAJO

NDAJMU MARIBEL GÓNGORA ESPINOSA, SECRETARIA, NRĒGXINU K'A NU SEKRETARIA NU B'EPJI A TS'IB'ONDO A B'ONDO, K'O MAMA KJA JÑA'A 78 NU TAXISKUAMA A B'ONDO ÑE KO MIMI NA JOO A B'ONDO; 3, 15, 19 NU JÑA'A V, 27 Y 28 NE TJURĪ NU KO B'EPJI A TS'IB'ONDO A B'ONDO; 3 JÑA'A XI, 5, 6, 10, 11 JÑA'A VI, 12 JÑAJI I Y II, ÑEJE 17 JÑA'A IV NE TJURĪ KO KJAJI PJOXTE RA NOKĪ NE TS'IB'ONDO A B'ONDO; 6 JÑA'A XI, 8 JÑA'A III, 9 JÑA'A II, 18, 19, 20, 21 ÑEJE 26 ÑE XISKUAMA KA DÝÍŠĪ TJURĪ KJA NE TS'IB'ONDO A B'ONDO; ÑEJE 1, 2, 4, 5 ÑEJE 6 JÑAJI I, VIII, XVI, XVIII ÑEJE XXX ÑE TJURĪ A MBO'O KJA NE SEKRETARIA KJA NE B'EPJI KJA NE TS'IB'ONDO A B'ONDO, ÑE

K'O MAMA

Nu ko b'epji ko chjuu nu ko o pjongi nu Tajmurb'epji a Xoñijomĭ (ONU), o kjaji nu kje'e 2015 na jeb'i 2030 Ra nokĭ Sostenible nu ko o tsjaji nu b'epji nu Taxoñijomĭ.

Nu ko b'epji a xoñijomĭ pezhe 17 ko chjuu Ra nokĭ Sostenible (ODS) nu b'epji 169 nu ko o tsjaji nu b'epji nu Taxoñijomĭ, nuko janda kokjaji nu ko tonjo, nu tee xo nu xoñijomĭ.

Nu dadyo tjurĭ ko kjaji yo te'e mbara mimiji na joo yo tee ko o kjaji yo Arkate a Ts'ibondo a B'ondo Alfredo de Mazo Maza, nestaji ra nuji na joo, ra paraji tetxeji, nza kja daño jña'a, ra kjaji nza kja mama a kjanu, ñeje so ra nuji ke ra mimiji yo b'ejña na joo nza kja ya ndunteji o ko ya dyenje naja o janzi t'i'i o xut'i, xo nza kja mamĭ ra kjaji textjojme, ra jmurĭji texe, ra nuji ko na joo maxi iyo texto tee a Ts'ib'ondo a B'ondo.

Nu ko b'epji ra nokĭ a Ts'ib'ondo a B'ondo (PDEM) 2017–2023 nzakja nu b'epji 2030 ñe ko chjuu ra nokĭ ODS, ngeje nu b'epji ot'i nuko ngeje ko ra janda pje ma tsjaji mba ra kjaa jñonĭ ñeje ko nestaji texto tee a Ts'ib'ondo a B'ondo ñe ka xoñijomĭ mbara mimiji na joo ko nrrixu.

Nu politika a Ts'ib'ondo ko kjaji yo tee, ngeje ko nestaji ra kjaji ko b'edyi na Zézhi (EFF), b'epjiji ko arkate a jñiñi, ñeje yo tee yo jñiñi, jango ra tsjaji, ra pepjiji ngek'ua ra mamaji ke na jotjo a kjanu ñeje ra mimi na joo, textjoji ra namakjatoji, textjoya ra kjaji mbara mimiji in zakĭji na joo yo tee meb'ondo, ga kjanu, ra kjaji yo tee soo ra nokĭji ñe ra pepjiji a kjanu a tsjajaji na zakĭ na joo nza kja mamĭ nziyo jña'a: merio, jñonĭ, sjorĭ ñeje ngumĭ ra mimiji.

Nukí EFF kjaji nza kja mamĩ nu ODS, nza kja manji nu Tab'epji 2030 ngeje ko o pjongĩ nu Tab'epji a Xoñijomĩ (PNUD) ñeje ko ne'e nza kja mamĩ nu tjurĩ nu B'epji tsjaji Pjoxte a Ts'ib'ondo a B'ondo, texeyo soo ra kjaji ko b'epji ñe ko jña nuko b'epji pjoxte ra P'epji, nza kja o mamĩ nu Konsebo ko Xorĩ ñe ko nuu ko na joo nu Politika tee (CIEPS).

Nukĩ B'epji Nu Pjoxte ko chjuu Salario Rosa nu ko ra nuji rak ja in b'epji nza kja mamiji yo d'añi jña ko mama a kjaba ODS: naja 1. Teze nu dya jii pje ra si'i, nziyo 5. Na ma kjatjopi ko tee, 8. B'epji na joo ñe ra dyenje merio ñeje 10. Dyanda ra d'añoji ko tee; a kjanu ra kjaji 1.1, 1.2, 5.4, 8.5, 10.2 nu Tab'epji 2030.

Nu PDEM, nza kja mamĩ nu Naja jña: Na ma kjatjopi ko tee b'ejña xo b'ezo, nza kja mamiji ra kjaji textjo ko tajñiñi ra kjaji na joo textjoji ko tee bejña xo b'ezo; ngeje nu b'epji nu kĩ ot'i ra tsjaji koarakate, ngeje nu b'epji ke ra nuji ra kjaji ko jña ñe ko tjurĩ mbar a mimiji na joo ko tee.

Nukĩ textjo kjo pjenda kjaji nu ko soo ra kjaa ko b'ezo ñe ko ndixu, xo ra dyis'i nu ko ra namakjatjopi nzi na yeje ko tee ndixu ñe b'ezo, textjo ko b'epji ko ra tsjaji mbar a nuji ko kjaji na joo o b'epji ko arkate, a kjanu textjoji ko tee soo ra dyenje textjo ko nestaji mbar a mimiji na joo.

Nukĩ chopji ko tee soo ra gastaji nzi namakjatjopi textjo nzi b'ejña xo b'ezo ga kjanu ra mimiji na joo ko tee, ga kjanu ra dyenje merio xo ra tjonjo nzi na yejeb na joom nzi na b'ezo ñe nzi na b'ejña, ga kjanu, ro dyis'iji nu k ori kjijñime ka taxiskuamajnu, mba dyanda ra d'año ka mimi ko tee.

Nuko d'año b'epji ngejeyo ko nestaji ra kjaji textjo ko ngumpjoxte ko kjaa a Ts'ib'ondo, ko ngumpjoxte tee a B'ondo yo a jñiñi.

Nuko EFF nuu nu Metodología Mitidimensional nu ko Pezhe ko dya jii pje ra siji nza kja mamĩ ni Konsebo a Tab'ondo nu ko Pezhe nu Politika nu Pjoxte (CONEVAL) xo nu ko manji ko tee ko pezhe texeyo, nza kja ko mamiji nu Ngumojoxte ko Pezhe tee a B'ondo (INEGI), nu Konsebo a B'ondo ko Tee (CONAPO) ñeje nu Konsebo a Ts'ib'ondo nu Tee (COESPO), xo d'año jeb'i ko kjaji nu b'epji nu, ga kjanu ko b'epjiyo kjo kjaji ko arkate ra pjons'i textjo ko dya joo ko ro manji nu xiskuamaba kja ne TS'ib'ondo a B'ondo.

Nza kja mamĩ nu ko Pezhe a Tab'ondo ko merio ko kichi xo ko gi gastaji kja ne in Ndungoji (ENIGH 2018), kjaa 17 miyone 079 mil 245 tee kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo, nujyo 8 miyone 339 mil 373 ngeje b'ezo ñeje 8 miyone 739 mil 872 ngeje ndixu.

Nza kja mamī ko jeb'i nu ENIGH xo nu CONEVAL 2018, kja ne Ts'ib'ondo a b'ondo kja 7 miyone 546 mil 542 tee ko dya jīi pje ra siji, nujyo 3 miyone 630 mil 167 ngeje b'ezo ñeje 4 miyone 284 mil 063 ngeje ndixu.

Nza kja mamī nu ENIGH 2020, ka Ts'ib'ondo a B'ondo kja 10 miyone 277 mil 607 tee paa 18 a 59 kjee, ga kjanu, 4 miyone 950 mil 005 (48.2%) ngeje b'ezo ñeje 5 miyone 327 mil 602 (51.8%) ngeje b'ejña..

Nu Konsebo nu ko tsjaa Sjorī xo janda ko na joo nu Politka mamī ke ma ra sājā nu kjee 2020 ra kja yeje 2 miyo 495 mil 180 (46.9%) ko ndixu ko paa 18 a 59 kjee ko dya ra dyenje pje ra siji ñeje 411 mil 524 ndixu ko dya pje kja pje ra siji.

Nza kja dya joo ri nuu ko b'ezo ñe ko b'ejña ngeje ko b'ejña ko kjaji chuu ko paa 18 xo 59 kjee, nuko tee ko paa ko kjeeko ngeje 1.1% ko dya jī'i merio d'año nu b'ezo.

Nu Konsebo nu ko tsjaa Sjorī xo janda ko na joo nu Politka mamī ke kja yeje 2 miyo 411 mil 997 b'ejña ke pes'i 18 ñe 59 kje'e ko dya dyenje pje ra siji ñeje kjaji o b'épji ka o ndzumīji ñeje 406 mil 852 ko ndixu ko dyenje nu ko kje'eyo kjo dyako dyenje pje rasiji. Xo a kjanu, 1 miyo 356 mil 461 ndixu ko paa 18 a 59 kjee ko dya ra dyenje pje ra siji ñeje 252 mil 097 ndixu ko dya pje kja pje ra siji.

Nza kja mamī ko Konsebo nu ko Xorī ñe ko jandaji ko na joo nu Politka ko tee (CIEPS), kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo kja 1 miyo 339 mil 790 ko ndixu 18 xo 59 kjee, dya tonjo na joo xo nujyo dya jīi pje ra siji xo kjaji b'epji kjo dya ngont'iji. Xo a kjanu, 249 mil 618 ndixu ko paa 18 ñe 59 kje'e, ko kara ka o ndzunji, dya pje jī'i pje ra siji ñeje dya pje kjont'iji.

Ke nu (CIEPS) nza kja mamī un ENIGH 2020 kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo kja 852 mil 624 ko ndixu 18 xo 59 kjee, dya jīi pje ra siji xo kjaji b'epji kjo dya ngont'iji.

Nza kja mamī nu ko Pezhe k otee 2015 (INEGI), kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo kja 26 mil 409 ko ndixu 18 xo 59 kjee, dya tonjo na joo xo nujyo dya jīi pje ra siji xo kjaji b'epji kjo dya ngont'iji. Xo a kjanu nu ka Pezhe a B'ondo ko Pepjiji (ENOE) un jñi'i zana (ENOE) nu jñi'i zana un kje'e 2021 kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo kja'a 142 mil 902 ndixu ko paa 18 ñe 59 kje'e, o ngot'i o b'epji ko o kjapitse, xo a kjanu dya pje o yepe o pjons'iji.

Nu b'epji , mba dyanda ra kjaji te'e ko dya dyenje pje ra siji nu ko ngeje ndixu ko dyenje 18 xo 59 kje'e ko jentjo kjaji b'epji ka o ndzunji, xo ko jyod'iji b'epji, ko dya tonjo merio xo ko mimiji kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo, o pjiriji nu b'epji ko chju'u Salario Rosa ko b'epji, nu ko b'epji nza kja mama a kjabu un ODS: 1. Nguariji ko dya dyenje merio, 2. Dya dyenje tijmi, 4. Nu sjoři na joo, 5. Na ma kjatjopi, 8. B'epji na joo ñeje ra nokiji ñeje 10. Dy ara kjaji d'año tee; a kjanu ra kjaji nza kja mamı un b'epji 1.1, 1.2, 4.3, 4.4, 5.1, 5.4, 8.3 ñeje 10.2 nu B'epji 2030.

Nza kja ra yepe ra kjaj na joo mbar a kjaji nza kja mama nu B'epjijnu ko chju'u Salario Ros nu B'epji, ra potiji nu ko jeb'iyu, nza kja mamı mo ya o kjuariji nu ko pjenda kjaji nu te'e mbar a nokiji ñeje ko kjaji mbara nokijiko jñiñi, mbe nestaji ko b'epji ko kjaji ka jñiñi, xo a kjanu ko te'e soo ra kjajitse kjo b'epji xo ra b'epjitse ko b'epji mbara tonjoji o meriotse.

Nu pa'a nizyo 04 nu zana yeje nu kje'e 2022, o pjongiji nu jeb'ij ko o kjaji nu Sekretaria nu b'epji, ngejeko o pojtı nuko tjurı nu b'epjijnu ko pjoxte k otee ko pes'i xiskuama ko na ixki, kja ne tajeb'i kjo chju'u "Jeb'i nu arkate".

Nza kja o mamiji nu tjurı dyote ñanto 26 ne Tjurü kjo o kjaji Pjoxte kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo, ñe ko so'o ra nuji pjema b'epji kjaa, ra so'o ra kichi mo kja'a chopji ñe ko kjaa pjenda chuniji, ngejeko ra xipji ko kjaa mo kja ko uniji ñeje mo ya mamiji ke so ora uniji.

Ga pépji nu mbos'i **ACTA- CASPDSRT-SE/05/2022/01** nu pa'a 15 ne yenchjo nzana ne kje'e 2022, jango rga pépji ñeje ra unıji nu Jeb'i na lxki, ma re nge na tr'unı kja pjos'i ma re unı yo ra dyotr'k'iji, nu ko kjaji yo Ngumpjoxte 2022 ñeje nu jeb'ijnu.

Nza kja mama nu ts'ijña **21100012000000L/RO-032/2022**, da nu pa'a 27 yenchjo zana ñe kje'e 2022, ñe nu Diresio ka Kjaji Pjoxteji, ko yo mama ka nu tjurı 23 nu jña'a ko mama ra Karaji na Joo nu Ts'ib'onro ñe yo jñiñi, o pjongiji ko soo ra kjaji.

Nza kja mamı nu b'epjijnu nu paa 03 nu zana jñinchjo nu kjee 2022, nu Komisio a Ts'ib'ondo , nza kja mamı nu jña'a ko mama ra Karaji na Joo nu Ts'ib'onro ñe yo jñiñi, o pjongiji ko soo ra kjaji.

O pjongiji ko tjurıko ko ya pojtiji textjoji, nge a kjanu ra para na joo pjema mamiji.

Nza kja mamı a xoñi, ro pjongı nu jeb'iba:

NZA KJA O MAMÍ NU TAJMU NU B'EPJI NU KO B'EPJI A NGEK'UA O POTÍJI YE TJURÍ MA RA PÉPJI NU B'OS'Í JANGO GA KJA RA PEPJI YO B'EDYI NA ZEZHÍ NU B'EPJI NA IXKI KO DYA JÍI PJE RA SIJI, O NGJEME A KJABA:

YO JÑA'A JANGO GA PÉPJI NU B'OS'Í JANGO KJONTÍ IXKI NO KO B'EPJI

1. Jango ga kja'a

1.1 Pje ngeje nu b'ejji

Nu mbos'í kja jñiñi jango ga kja nu jebi na ixki ra pepji na joo ne'e ra pjons'í na jo'o yo b'ejña k'í dya jyí'í merio yo b'ejña ko dyenje dyech'a jñinchjo kje'e 18 ñe ts'ite nzinchjo kje'e 59 ko b'ib'í kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo, ra uniji yo chopji yo te'e ko ra pjons'í nza kja mama yo jñajnu, xo ko dya jí'í merio xo ko dyenje ch'í'í ko na ts'ike, ra uniji merio xo ra jizhiji mbara nokí na joo ko tee.

2. Nuk'í ra dyët'ë yo te'e

K'í B'épji uní jñoní ñe dya ra sad'í.

3. Ye jña'a yo mama jeko ne ra mama nziga

Mbara ra dyërëji na jo'o ye jña'a, ra tendiboji ga kjava

Yo b'épji ko ra pjons'í in jñiñi: ngeje nu b'épji ko mimiji a yo jñiñi ko mama ra pjons'í nu B'epji yo te'e ko ra pepji na jo'o, xo a kjanu ra mimi na joo, a kjanu ra kjaa te'e ko kara na joo o jñiñi.

Ko ra uniji: nu b'ejña ko ra uniji nza kja mama nu Pjoxte nu tee ko dyenje B'edyi na Zezhi jeb'í na ixki ko b'épji.

Ra pjons'í ra pepji ko tee, nu ko ra mama ja ba ra tsjaji mbara pepjitse, nza kja, xo ra kjajinza kja mama nu teji mbara mimiji na joo.

K'í dya dyenje jango rga ngara nte'e na joo: nu in b'épji nu arkate ke mama ra pørpí ne jango rga yo nte'e ngek'ua ra uní chopji nza kja mamí nu ts'ijña 36 nu Tjuri ra ngaraji na joo, je mama ra a tr'uní ga kjava ye jña'a ke pépji.

CIEPS: ne konsejabo mbara ra pépji ñe nu'u na jo'o k'a in jñab'epji kja jñiñi.

Jmuri arkate: nu jmuri arkate k'i dyaki sjétsi ñe k'i tépi nu b'os'i jango rga Pepji yo B'edyi na Zezhi na iski b'epji.

Kjo ra b'epjitse: nu b'epji nuko ra kjaji ko b'ejña un b'epjijnu ko chju'u na ixki mbar a pepji na joo ra para na joo pje ra tsjaji, xo ra para ja ra kjajitse ra pjiritse na b'epji ga kjanu ra kjaji nu ko b'epji ko ra pjons'iji ra mimiji na joo.

Jango rga jñunsiji in chju'u: nu jango ra mama k'a b'os'i ne mbara ra sējë k'o ne'e nu k'a b'os'i jango rga ngara ko ra ngichi yo te'e na ze zhi ko b'epji, xo na jeeb'i ka mamí ko dya jii ko tee, texe kjo pjenda nestaji, nu ko jéb'i ko mamí ko b'ejmi ko mamí ko tee, ko xiskuama ka dyenje kjo ngeje nu tee ra pjons'i, ra dyexejnu, ñe d'año.

Nu ngumí kja Pjons'i te'e: nu ngumpjoxte a B'ondo ka nuu ko B'epji ñeje ko na joo kjaji ko B'epji kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo.

Tjuri: nu tjuri jango ga kja'a yo nre'e a Ts'ib'ondo a B'ondo.

Jango rga jñunsiji in chju'u: nu jango ra mama k'a b'os'i ne mbara ra sējë k'o ne'e nu k'a b'os'i jango rga ngara ko ra ngichi yo B'edyi na Zezhi ko b'epji na ixki.

Ja ra uniji: ngeje nu chopji ko ra uniji yo b'ejña ko nesta, ngeje na jeb'i ko nesta mba ra pjongí yo chopji ko rachuniji.

Jango rga jñunsiji in chju'u: nu jango ra mama k'a b'os'i ne mbara ra sējë k'o ne'e nu k'a b'os'i jango rga ngara ko ra ngichi yo B'edyi na Zezhi ko b'epji na ixki.

Te'e k'i teb'e: nrexe ye nte'e k'i o opjiji kja jmuri, ke tsja'a yo pépji k'i ne'e ye jña'a mbara b'epji nu b'os'i jango yo B'edyi na Zezhi ko b'epji na ixki.

Ko b'ezhi texe pje ra si'i: ngeje mbara yo nte'e ko dya ga punkji nge ts'ike k'i nestaji mbara ngont'i k'i yo nestaji ñe ra pes'i k'a sèt'ë in ndecho kja'a nte'e xo ko nesta mbe dya ngeje jñoni.

Mbos'i: nu mbos'i jango rga pjons'i yo B'edyi na Zezhi ko b'epji na ixki.

Nu ngumí kja Pjons'i te'e: nu komite ko mama kjo ngeje ra ngichi ñe ra pjori ra pepji na jo'o nu b'epjijnu yo B'edyi na Zezhi ko b'epji ra uniji ko nestaji, ngeje ko mamí nu tjuriba ko mama ja ba ra kjaji.

Ja rga kja'a: jango rga pépji nu t'ezi ko ra nesta ka ra mama texe in chju'u nu B'épji jéb'i na ixki.

Ja ba pépji: nu ko t'ezi ko soo ra jandaji textjo ko jñuspī chjuu ko orī ra unīji xo ko b'ejña ya ra unīji nza kja mami nu b'epjijnu ñeje textjo ko pjenda ra unijiko.

K'ī orī: k'a nte'e k'a jus'ī in chju'u ma ra mbezhe ra tr'unī k'o unī k'a b'os'ī.

ST: Nu Sekretaria nu B'épji kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo.

B'epji in nzumī: ngeje ko b'epji ko nestaji ko ra pjorī nu in ch'ii ñe in xut'i, nu tee ya pale ñe ya male, ko dya mimiji na joo, xo ko nesta ri b'ib'ī na joo, ra tomī, ra pjorī texe ko i nestaji ko dya tonjo

Ja ra unīji: ngeje nu chopjī ko ra unīji yo b'ejña ko nesta, ngeje na jeb'i ko nesta mba ra pjongī yo chopjī ko rachunīji.

4. K'o ne'e ra tsja'a

Ra pjons'ī ra chetoji ra dyenje texe ko nesta yo B'ejña ko pesi 18 ñe 59 kjee kja in nzunji mba ra mimiji na jo'o ñe dya ra bextjo pje ra siji yo te'e, ra unīji merio xo ra jizhiji ja ba ra tsjaji xo ko tee ko dyenje lele ñe xi unītjo b'a'a xo mo ngeje nana ko dyenje naja xo na punkjī ts'it'i ko xo sii b'a'a o ñī'ī, ra unīji merio ñeje ra jizhiji ra mimiji na joo ñeje ra kjaji b'epji kja o jñiñitse xo mbara kjaji nuko ra kjaji o b'epjitse.

5. Ngejya

5.1 Nrexe yo nte'e

Ra ĩnuji nu b'ejña ko dyenje 18 ñe 59 kjee, k'o b'ib'iji kja ne Ts'ib'ondo a b'ondo.

5.2 K'o nte'e k'o ra t'unī

Yo B'ejña k'o pes'i dych'a jñinchjo 18 tsje'e ñe 59 kjee ñe texe ko in zakī kja ne Ts'ib'ondo a b'ondo xo ko jyod'iji b'epji.

5.3 Yo xa k'o ra t'unī

Yo B'ejña k'o pes'i dych'a jñinchjo tsje'e 18 ñe ts'ite nzinchjo 59 kje'e k'o kara a Ts'ib'ondo a B'ondo ñe ko dya pes'i pje ra ñoniji ñe pje ra unī in b'edyi ra si'i xo ko jyod'iji b'epji.

6. K'o ra t'unī

K'a mbos'i ra unī nrexe yo dyete dyete ts'ich'a (125) jñiñi a Ts'ib'ondo, ra pjons'i yo te'e ko ra nestaji nza kja mama yo tjurijnu ko ts'ijña 6 ñeje 12 ko tjurī Nu Pjoxte kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo.

7. Pjoxte

7.1 K'e ra pjons'i

7.1.1 Ko ra uniji

Ra mandaji merio nzi na naja ñe ñanto, xo jentjo naja mo dyenje texe nu merio, nzi na texe yo te'e mo kja'a merio maxi iyo

7.1.2 Ko ra uniji

- a) Ra xoriji mba ra dyenje o b'epjitse nza kja ko jmur b'epji ñe chopji;
- b) Nuko b'epji ko ra kjaji in b'epjitse, nza kjaa mamī ko kjaa chopji maxi iyo nu kje'e kjo ri mojo.
- c) Ra jizhiji ñe ko ñaji nza kja ra tsaji na s'oo nu be'jña, mo ra ne'a a kjanu nu b'ejña;
- d) Ra kjaji na joo mbara kichi ka dyat'a ko tee, xo ko pjons'i tee;
- e) ko pjoxteko tee dyanda kjijñiji na joo nza kja nee a kjanu; xo
- f) Ra pjoxte mbara mbara kjuarī na joo ko sjorī, mo ra oriji a kjanu nu b'ejña.

7.2 Janzi k'a ra ch'unijji

Ra chunī yo chopji \$2,400.00 xo ra so'o ra unī naja nu textjo nu merioyo, ra unī merio nzi na naja ñe ñanto, xo jentjo naja mo dyenje texe nu merio, nzi na texe yo te'e mo kja'a merio maxi iyo ñeje ko ya nguariji ko nestaji nu kjedya.

Ko ra uniji dya ra kobraji, ñe yo Arkate a Ts'ib'ondo Ngeje ko ra unī nu meriojnu, ngeje nu Pjons'i k otee ra tot'i o b'epjiji ko ra pepji ñe dya ra kobraji, xo mo ko tee ko pepji ka kjaa chopji nee ra kobraji, a kjanu ri pjons'iji ko b'ejña ra nguariji ko dyapje ji'i pje ra ñoniji.

7.3 Ja ba dyenje k'o chuniji

Dyenje nu chopijinu texe nu ko unī ko arkate a Ts'ib'ondo a B'ondo ñeje texe ko ra uniji nuko mamī akjanu nu kjedya.

Nuko ra chuniji ra nuji ko na joo chuniji mbara jyezi ra usaji ko merio chuniji, nu merioko dyenje na joo xo, xo ko pjenda usaji mbara kjaji na joo nu b'epijnu, nza kja nestaji nu b'epijnu, xo a kjanu ra nestaji ra choti nguenda nu Sekretaria ko Chopji ñeje ko ya mamī ra mandaji ko tee nestaji na joo.

8. Jango rga tsjaji

8.1 K'o nte'e k'o ra t'unī

8.1.1 K'o oriji ñe jango rga juajniyi yo nte'e

- a) Ri menzumī a Ts'ib'ondo a B'ondo.
- b) Nge na b'ejña ko dyenje dyech'a jñinchjo tsjé'é 18 ñe ts'ite nzinchjo tsjé'é 59;
- c) Ngeje yo B'ejña ko dya dyenje pje ra ñonī ñe dya ra pes'i pje ra unī ra si'i in b'edyi;
- d) Ko pepji kja o nzumitse, ñe dyara tonjo na joo merio;
- e) Xëkë k'a kuatr'i in jmicha, ngextjo edyi mazi dyech'a jñincho tsjé'é. Mo nu jeb'ijnu dya dyenje ja i menzumijnu ri chunī na jeb'i ko mama kjo ngetske (CURP), textjo j'eb'iyoko kjanda pjons'iji nu kje'edya xo so'o ra chunī na jeb'i nu jmuu in jñiñi, xo mod ya dyenje ne ni naja ko ya oriji a xoñi;
- f) K'o nre'e k'o ra mama k'e jmute nu ngumī kja pjons'ī te'e, mo ya nguariji nu ko chopji ko o uniji, nza kja mamī ko dyenje merio nu kjedya k ora chunij:
  1. Na jeb'i ka mamī nee ra chuniji ko mamī a xoñi;
  2. Na jeb'i ka mamī ke ra pepji ka o jñiñi, xo mo ne a kjanu; na jéb'i ko mamī ke pepji o jñiñijnu; ñeje
  3. Na jéb'i ka mamī ke o xori mbara kjaji na joo o nzumiji xo o b'edyi, nestaji ra chunī na jeb'i ka mamī a kjanu.
- g) Nu ko te'e ko ya uniji, ra mamiji ko ne'e ra yepe ra kichi nu b'epijnu, xo nu ko xori nu ko mamī nu te'e ñeje ko kjaji nu b'epji kjo kjaji na joo o jñiñi, xo nesta ra kjaji:
  1. Ra kjaji na jeb'i mo nee ra kjaji na b'epjitseji.
- h) Ñe texe ko ra mama nu ngumī kja pjons'ī te'e.

Texe ko dato ko mentsjajatse, ngeje ra kjaji nza kja mama nu tjuri ko pjori nu ko i mentsjaja kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo ñe texe in jñiñi, ñe texe ko mama nu b'epijnu.

8.1.1.1 Ko dya ra pedye nu b'epjijnu

Texe yo te'e b'ejña so'o ra juns'iji in chju'u jentjo mo nesta kjo pjons'iji ñe mo ra kjaji nza kja mamĩ nu pezhe 8.1.1 nu jñaaf) ñe g), xo ra kjaji nzakja mamĩ nu pezhe 8.1.7 nu tjuriba.

8.1.2 K'o ne jyod'i ra tsjaji

Ra uniji nu mbos'i yo Oriji ya juns'i ñe uniji k'o ne'e ñe mama ngeje b'ejña ko oriji:

- a) Mo dya mimi na jo'o, ñeje nza kja mamĩ ko arkate a jñiñi;
- b) Ko dyenje dorkejeme;
- c) Yo b'ejña ko o tsjaji na s'o'o;
- d) Ko ya nzhobi na jee;
- e) Ko kara kja na nzumi ko mimi yeje b'edyi o jmurĩ te'e; ñe
- f) Ñe texe ko ra mama nu ngumi kja pjons'i te'e.

Nujyo, ra mamiji nu komite ko na joo maxi iyo, mo dya kjaa jeb'i ka mamĩ kjo ngeje teb'e.

8.1.3 Jako ra dyis'i chjuu

Nuk a i dyisi i chjuu ke n era kichi nu B'epjijnu soo ra kjaji yeje b'epji, mbe jentjo mo dya kjaa tee ko teb'e xo mo dya kjaji nza kja neji a nu kjedya nza kja mamĩ nu ko mamĩ a ndib'i.

8.1.3.1 Juns'i chju'u nu internet

Nu b'ejña ko ori ra pjons'iji nesta ke ra ma jñuns'i in chju'u kja ne Sekretari nu B'epji a Ts'ib'ondo, ra mats'ejni nu ra junsiji k'e chju'u kja ne ngub'epji, ra tuns'i yo jeb'i ñe xiskuama ko nesta nza kja mama yo tjurijnu ñe a kjanu ra jñunspi in chju'u kja ne t'ezni jango mama ke ra pjons'iji.

Mo ya o mamiji ko na joo ra kichi ñe ya o dyisiji ko chju'u, ra pjongiji na jeb'i ka mamĩ ngeje ko teb'e.

Nu ko tsjaji na joo dya ra kobraji mbe dya mamiji ko ya kichi maxi iyo.

8.1.3.2 Nu ka ra moji

Texe yo te'e b'ejña ko dya tonjo nza kja mama a kjabá so'ó ra juns'iji in chju'u jentjo mo nesta kjo pjons'iji ngekua ra unī mbos'i k'o dya ra ts'ontr'i je ra dya n'ets'e kja ra paje k'e chju'u.

Nuko b'ejña ko dya soo ra matse ko dyenje na dorkijeme, soo ra maa na d'año tee, mbe ra ichi na jeb'i ka mamī ke ngeje nu b'ejña ko nee ra kichi ko o unī nu jeb'i, nu jeb'ijnu ngeje ko ra pjongī kja na ngumpjoxte.

Mo ya o mamiji ko na joo ra kichi ñe ya o dyisiji ko chju'u, ra pjongiji na jéb'i ka mamī ngeje ko teb'e, ra uniji na pezhe ngekua ra paraji ko ya o kichi ra Pjons'ijjnu.

Textjo ko b'ejña soo ra maa dyis'iji o chjuu nu b'epjijnu xo mo dyenje texe ko oriji nza kja mamī ko tjuri a xoñi.

8.1.4 Ke xiskuama k'o ra juns'i

- a) Skuama k'a rge orī ñe ja ra nu'u ja ngekua i b'ib'i
- b) Na jeb'i ka ra mama ke dya i tonjo merio;
- c) Na jeb'i ka mami ja ba ra chuniji;
- d) Na jeb'i ka ra mama nee ra kichi nu b'epjijnu, xo ko ndixu ya pjons'iji kjo nee ra yepeji ra mbons'iji;
- e) Na jeb'i ka mamī ke ra kjaa b'epji ka o jñiñi;
- f) Na xiskuama ko mamī kjaji b'epji o jñiñi;
- g) Na xiskuama ka mamī ke pépjitse ka o jñiñi; ñe
- h) Texe ko ra mama k'e jmute nu ngumī kja pjons'i te'e jango rga kja'a.

8.1.5 Jango rga juns'i

Nu ngumpjoxte ra jmut'i yo ndixu k'e tr'unri jango ga juns'iji in chju'u jango ga mama yo tjur'i 92 nu jñaá XIV, nu ts'ijña p) mu mama k'o na kjuana nu jango jana saja ra mbaraji texe k'a kja'a nu Ts'ib'ondo ñe yo jñiñi; k'e jña'a ñe jango rga juajñiji ñe ra jmutiji yo kisi in chju'u ne ra mb'os'iji nu arkate a Ts'ib'onro ne k'o mama jña'a k'o ra mamaji ne b'epji xo ra mandaji kja ne Diresio ka Kjaji Pjoxte.

8.1.6 K'o ra mbes'i yo ndixu yo ra mbons'iji b'ejña xo b'ezo

- a) Mbara nu b'epji B'ejña ko pepji ra uniji nu chopji ki ra pjons'i;
- b) Ra pjori in chju'u yo te'e ko ra pjons'iji.
- c) Ra zopjiji na jo'o, ra chjetri jango ga mamaji nu dya so'o re sad'i na nte'e, ñe
- d) Texe ko ra mama k'e jmute nu ngumi kja pjons'i te'e jango rga kja'a.

8.1.7 K'o ra tsja'a yo nrixu k'o ra mbos'iji

- a) Ra mama texe ko nesta mbe ko na kjuana nza kja ko dyenje chopji;
- b) Ra mamī nu Numpjoxte ko chuniji yeje o jñii pjenda chuniji mo ngeje ko pjons'iji a jñiñi o a B'ondo ko chuniji chopji;
- c) Ra pepji ko b'epji kjaa in jñiñi;
- d) Ra mamiji mo o b'ezhi ja ba ra chuniji ko pjenda uniji ko tee kja ne Ngumpjoxte;
- e) Nuko tee ko pjons'i tee ko xi b'intjo a mboo nu b'epjijnu, ra pepji ka o jñiñi, mo ra mamī ko Ngumpjoxte ra kjaji nguenda i b'epji jñiñitse;
- f) Ri xori nza kjaa mama ko ra kjaki na joo nza kjaa nu ko tee ra kjaji, xo mo nee ra yepe ra pjons'iji nu b'epjijnu nu ko ra noki ko te'e, ra chuniji na jeb'i ngek'ua ra mamī ra kjaji na b'epjitse, mo ga kjanu ra kjaji pa ra yepe ra kichi nu b'epjijnu; ñeje
- g) Texe ko ra mama nu ngumpjoxte.

8.1.8 K'o dya xi ra so'o rge mbos'iji yo ndixu

- a) Dya ra kjaa nza kja mama nu tjuri nu jña a), b), c), e) ñe f) nu pezhe 8.1.7 nu tjuriba nu b'epjijnu;
- b) Mo dya ra matse tuu ko ra pjonsiji xo dya o mamī;
- c) Ma dya na jo'o nge tsjapi k'a skuama ñe ra pjons'i na politiko xo ko ngextjo ne ra ngeje jmurte ñe ko arkate; ñe
- d) Texe ko ra mama nu ngumpjoxte.

8.1.9 Ma ra wench'iji yo ndixu

8.1.9.1 Dyakja ra uniji k'a na nrajme

- a) Mo dya ra maa ka jizhiji jara tsjaji ko tee ko pjons'iji, ra mamaji ko pjoxte ko xi ra unitjo ko nesta maxi iyo;
- b) Ma ra yepeji k'o ri uniji B'ejña ko tonjo na nojo ñe Te'e a B'ondo ko tonjo na nojo ma ga kja dyakja ra uniji k'e mbos'i asta ma ra jokiji k'e skuama; ñe
- c) Texe ko mama k'a munro arkate nu ko jmute nu ngumi kja pjons'i te'e.

8.1.9.2 Dya kja ra uniji nu pjons'i

- a) Ma ra mama dyabe b'echijne ngek'ua ra ngich'i nu kja mbos'i;
- b) Ma ra mbedye ra ma mimi na n'año jñiñi a tji'i a Ts'ib'ondo;
- c) Mo dya xi ra ne'e;
- d) Mo ra ndu'u nu te'e ko pjons'iji;
- e) Mo ra unī d'año tee nu ko pjons'iji;
- f) Mo dya ra maa tuu ko ra uniji ñe mo o matiji a kjanu;
- g) Ma dya na jo'o nge tsjapī k'a skuama ñe ra pjons'i na politiko, mo pjons'i na tee ra ngeje arakte, xo mo angetse ra nee ra tsjaa politko ma ra sējē a jmurte;
- h) Mo ya unije yeje pjons'i nutee nu ko Pjons'iji a Tab'ondo, ts'ib'ondo xo o jñiñi dya xi so'o ra yepe ra chuniji;
- i) Mo dya ra ma'a ra xori kjo pjenda ra tsjaa nza kja mamī nu b'epijina;
- j) Mo dya ra maa ka b'epji in jñiñi nza kja mama nu tee in jñiñi, mbara kjaji na joo ko tee, mo dya ra ma'a mo mamī nu mbos'ite, mo jentjo dya nee ra ma'a;
- k) Mba ko te'e ko ya pjons'iji, xo ko netjo ra pjons'iji nuko b'epijnu, xo mo o xori ko o mamijiko pjons'ite ñeje mo o kjaji b'epji ka nu jñiñijnu xo mo dya jy'i nuko jéb'i kara mamiji ke ra pjiritse na b'epji ko nee keo te'e, xo mo dya ra moji mo o matiji nuko ngumb'epjiko, xo mo jentjo dya no nee ra maa; ñeje
- l) Texe ko mamī nu arakate.

Nu Ngumpjoxte ko pepji mba ra mbos'i te'e ngeje ko ra pjori ra tsjaji na jo'o xo k ora mamī ko dya xi ra pjons'ijnu.

8.1.10 k'o ra tsja'a k'a pjons'iji

- a) Ra pjoxante ma ra matr'iji k'a yo ts'ib'épji k'o ja ga mama tsja'a in nte'e ñe yo ts'ixori;
- b) Ra mago tsja'a ne b'épji jango ra so'o moji ka in jñiñi;
- c) Ra ma'a kjaji ko b'epji ngekua ra kjaji o b'epjitse, mo ra mamiji a kjanu; ñe
- d) Texe ko mama k'a munro arkate nu ko jmute nu ngumī kja pjons'i te'e.

8.2 Ma dyakja ra mbos'i yo ndixu

Ma ra jongiji ya kjuari ñe dya xi na nesta nu te'e ko pjons'i nza kja mama yo tjuri nu xiskuamajnu, xo ra kjaji b'epji nuko mamī nu ngumpjoxte ko ra jyandaji ko ri pjiritse na b'epji ñeje ri kjaji na joo.

9. K'o ra pjoxta

9.1 K'a ra mama jango ga kja'a k'o pjoxta

K'a munro arkate ngek'a ra jñanra jango rga pépjiji ñe ra mama jeko ne jyod'i, o tsja'a nza kja mama ye tjurijnu.

9.2 Ka ra pépji

K'a ra munro arkate nu pjos'i Nu B'épji ñeje ra kjaji najoo, nuka Sekretaria Nu b'epji a Ts'ib'ondo

9.3 Munro arkate k'a us'i chju'u ñe tépi

9.3.1 Munro

K'a munro arkate ko chju'u komite ngeje yo:

- a) Na arkate, k'a ra mbezhi mbépjji nu ra mbos'iji yo nte'e ngeje nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo;
- b) Na mbépjitrjo, k'a mbezhi nragxinuji kja nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo;
- c) Ts'ich'a mbépjitrjo, k'o ra ngeje:
  1. Na te'e k'a rge ñ'eje kja Arkate munro merio;
  2. Na te'e k'a rge ñ'eje kja Arkate munro ko dyat'a tee;
  3. Na te'e k'a rge ñ'eje kja Arkate munro ko xorĩ;
  4. Na te'e k'a rge ñ'eje kja Arkate munro k'a nu'u jango ga mimi yo ndixu;
  5. Na te'e ngeje tepi ko xorĩ ñe ko kara in jñiñi mbara nu B'epji (ICATI);
- d) Na nte'e k'a rge ñ'eje kja Arkate munro k'a un'i kjo pépji na jo'o, k'a ngeje k'a na nte'e k'i b'ib'i a mbo'o nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo;
- e) Na nte'e k'a rge ñ'eje kja yo nte'e o kja ngunxorĩ;
- f) K'a t'ama ñe mama jango rga s'od'i nu merio nu kja Arkate munro k'o pjos'i yo nte'e kja ts'ib'onro nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo.
- g) Na tee ko tepi ko kara in jñiñi, nu ko kjaji b'epji ja ra kjaji, nu ko kjaji ñeje ko mamĩ ko kjaji na joo nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo.

Nziga na nte'e ra jñuns'i in mbaxante na ra jñuns'iji a mbo'o kja Arkate munro ra nēnbēji in chju'u.

K'o ri b'ib'i nu kja munro ra nririji ñe ra juajniji pero k'a rge ñ'eje kja arkate munro ko pépjiji, nu Ts'ib'ondo a B'ondo ngextrjo ka ra k'a ra ña'a.

K'o ri b'ib'i nu kja munro ra nririji ñe ra juajniji pero k'a rge ñ'eje kja arkate.

Ka ra tsja'a k'a munro ngek'o ra mama texeji ma ra paraji nre'e, k'a arkate munro ngek'a me ra juanik'a.

K'a mbépjitrjo ra unī mapji k'o mama k'a arkate, jñinpa a ante k'e ra chjeji para zoji d'a pa'a, ñe mo ra nesta ra ñuji, ra mapji dyote nziyo 24 a ante ke ra pepji

Mbara so'o ra baleji in jña'a yo nte'e yo b'ib'i kja munro ri b'ib'i k'o pēre a nre'e nte'e ne d'aja in nzhēgxinuji, ngextrjo ma ni b'ib'i anreyo k'a arkate kja mbo'o ante, k'a nte'e k'a ne ñ'eje kja arkate munro k'a nu'u k'a pépjiji na jo'o o k'e pejñe angezeji.

Ante k'e ra mamaji ja ye nte'e yo b'ib'i kja munro, so'o ra mbitaji, ra jmuriji ye nte'e yo pébi nu arkate xopite o nte'e yo ne ñante kja jñiñi ma ne jyod'i k'a ra ñaji ñe ra mbaraji ngek'ua ra tsjaji nu jo'o yo b'epji ra b'ib'i nu arkate nu secretario Nu b'épji a Ts'ib'ondo o yo te'e kjo pjons'iji texeyo.

Ra yas'i na skuama nrexe k'o kjaji ñe k'e munro nu jango ra dyopjiji nrexe k'o o mamaji, ñe k'o kja ra mamaji, ra dyexe nrese k'e nte'e k'o b'ib'i nu k'a munro.

9.3.2 Ra xosiji

Ngeje nu komite soo ra mami:

- a) Ra mamaji ja ra mbos'iji k'a munro ndixu k'a o dyis'i in chju'u ñe ra mamaji kjo ngek'o so ra uniji k'o dya kaja nrexe k'o uniji. K'o ra jyeziji ra ngichi ga kjatr'k'ua ngek'o dya ri kaja nrexe k'o ri otiji mbara ngichi na ra mbos'iji jero ne jyod'i na ra mbos'iji mbara dya ra b'ezhiji k'o ra ziji. Ngeje k'a arkate munro k'a ra mama k'o ra uniji pjoxte k'a ndixu k'a dya kaja nrexe in siyens'e;
- b) Ra xipji kjo kja ra ngichi k'o d'adyo ndixu k'o ne'e ra mbons'iji k'o ra sopiji k'o dyakja ra mbons'iji ma rga mbøri k'a mbons'i;
- c) Ra mamaji jama ra ne'e ra potr'peji yo tjurī jango rge pépjiji ngek'ua ra jogi na

jo'o k'a b'épji ñe ra ñ'ets'e k'o kjaji ñe k'a b'épji;

- d) Ra mamaji ñe ra nuji jango rga kja'a ma ra mapji so jñuns'i baleji jmuriji ñe ra dyètrèji na jo'o k'e skuama k'a kis'i in chju'u k'o pjons'iji ñe k'a ra tsjaji jango ga mamaji nu xiskuamajnu;
- e) Ra pjongì ñe ra potpì yo jña'a ko kua't'ì kja nu xiskuamajnu;
- f) Ra dyis'ì na te'e ko ra ngeje nu te'e ko ra pjo'ri ra tsjaji na jo'o kja in jñiñi o kan a ngumxori;
- g) Ra pojti ñe ra pjongüji nu jña'a ko nesta ra kjaji
- h) Ra matì ko tee mbar a nuji ko na joo ko kjaji xo a kjanu ra pjonsiji ko tee b'ib'iba nza kja mamì nu Jeb'ijnu,
- i) Ra manji ke na joo textjo ko manji mo ra jmuriji ko tee mbar a kjaji n ajo nu pjoxtejnu; ñe
- j) K'o texe b'ib'ì nu n'año jña'a ñe tjurijnu.

10. Jango rga tsja'a

10.1. Jango rga pepji nu pjoxte

- a) Ko arkate a Ts'ib'ondo a B'ondo ra pjongì nu pjoxte ngeje nu Ngumpjoxte nu Sekretaria ke B'epji, ñeje mbe jentjo mo ya kja'a te'e ko teb'e ñe ko ya bentjo texe te'e ko neji ra chuniji;
- b) Yo ndixu ra ma jñuns'ì in chjuji nu jango ra mimi k'a kosejabo k'e pjos'ì ye nzhibu jango ra mimi nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo, jango ra ngana nrexe k'e skuama k'o oriji o ra mamaji. Ra tsjaji na jeb'i ko ya o jyok ì nu jeb'i ko nesta, xo na jeb'i ke ya nguarì o jyokì;
- c) Nu ngunxori ne pjons'ì jango rga ngara na jo'o ñe nzhibu, ra nu'u k'e skuama k'o ra unì ye ndixu ra ja'a ñe ngeje nrexe k'o pjiriji ma ga mapji.
- d) d) K'a munro ra mama kjo ngek'o ra trunì pjoxte nza kja mama nu tjurijnu xo nu Jéb'ijnu;

- e) e) K'a munro arkate k'a nu'u kjo pepji ngek'a ra jizhi k'o ngek'o o ngich'i kja pjozte ñe ra ngos'i yo ndixu yo o ngich'i kja pjozte. K'o dya o ndixu in pjozte nu jeb'ijnu ra ngejinetr'o kja skuama k'o ra nreb'e;
- f) Nu b'epji B'ejña ko pepji mo ra jizhiji ja ba ra tsja'a , k'a munro arkate k'a nu'u jango gua pepjiji ngek'ua ra jizhi jango rga pepjiji ra mbo'o, jango ga juajniiji ñe jeko b'ezhiji ngek'ua ra ngichiji nu kja mbos'i;
- g) Nu ngumpjozte ra mamī ja ra chuniji, ñe ja ngekua ra chiniji xo ra mamī nu paa ra chunijiko;
- h) Nu ndixu ko pjons'iji xo ko neji ra chuniji ko pjenda uniji nza kja mamī ko pezhe 7.1.2 ko jña'a c), d), e) ñeje f) nu ko tjuriba ko mamī nu B'epijnu, xo so ora chuniji ko jeb'i ka mamī ko nee, ñeje ra moji kja ne ngumpjozte kja matiji mbar a nuji na joo ko na joo;
- i) Ra chunī ko pjenda ra uniji yo b'ejña kja ra uniji ñeje yo pa'a ko mamaji ra uniji xo ko b'epji ko kjaji ka o jñiñitse;
- j) Nu ja ba ra uniji yo merio ne pje ma pa'a ra chuniji nu chopji jentjo ra mama nu ngumpjozte ko kjaji nu b'epijnu, ra soo ra kichi na d'año te'e ko ya mi teb'e ya mi juns'i o chjuu mbar a kichiji, xo ra nuu un Ngumpjozte ñeje ra mamī ke na joo ra kichi na da'ño tee;
- k) Nu ngumpjozte soo ra mamī ke dya xi ra pjons'iji nuko tee ko dya juns'i o chjuu nza kja mamī ko pezhe 8.1.9.2 nuko Tjurijnu ko b'epijnu;
- l) Mbara dya xi ra uniji nu B'ejña nza kja mamīnu pezhe 8.1.9.2 nu tjurijnu mo nu xa ko ra pjons'iji dya ra ma'a tu'u ko ra unī, mo ya kjogī pa'a ñe ko ya manji ke ro ma'a, nu Pjozte ra manji pje ra tsjaji, ñe ra unī na d'año xa ko ya teb'e, xo mo ya o juns'i o chjuu xo mo dyenje texto ko oriji nu b'epijnu, nza kja mamī nu ngumpjoztejnu, nesta ra mamaji nu kja ngumī ko pepji ne tsja'a pjozte xo mo kjaa na punkji kjo pjenda chuniji ñeje mo ya nguariji ko pjenda nesta nu kjedya;
- m) K'a munro k'a pepji ra jmuti k'a munro yo ndixu o b'ezo ko ra pjons'iji nu b'epji iski, nu ngumpjozte ra mamī ja ba ra uniji ko pjons'iji xo pje ma paa ra uniji, mbe ra pes'iji texto ko oriji nza kja mamī nu pezhe 8.1.1 nu jña'a f) xo mo nesta nu jña'a g);

- n) Nu ngumb'epji ra mama kjo ngeje o pjons'iji; ñeje
- o) Texe ko mama k'a munro arkate nu ko jmute nu ngumĩ kja pjons'i te'e.

Dyakja ra uniji pjozte ma dya ra dyërëji k'a mamaji k'a unĩ n'ako jmurĩ nte'e ye pjozte o ma n'año k'o ri kjaji ka yo nte'e yo resibo pjozte nza kja ra pjons'i yo politiko.

10.2 Ma ra potĩ yo ndixu

Ma ra nu B'epji B'ejña ko tonjo na nojo ñe Te'e a meb'ondo ko tonjo na nojo mbedye nza kja mama na skuama 8.1.9.2 k'a munro arkate ngekua ra potr'pĩ yo chju'u nu jango ra jñasb'e in chju'u yo ndixu yo teb'etrjo k'a nre'e nu mbos'i ñe jñuns'i nzi na ndixu k'u dya pes'i nu mbos'i xo mo yo te'e ya o jyuns'iji o chjuu ñe ya mamiji na joo ra kichi nza kja mamĩ nu ngumpjozte.

K'a arkate mama k'a pepji ra xipji k'a munro nte'e k'o a potr'piji ñe ra uniji na pjoztje nreze ma ra ngichiji nu kja mbos'i, jango ga mindya k'a merio ñeje mo ya nguariji chuniji ko pjenda uniji nu kjedya.

11. Nu jango ga mama yo munro

Nu Sekretaria nu B'epji a Ts'ib'ondo ñe ko te'e ko pjos'iji so'o ra kaxante k'o mamaji ma jmuriji ngek'ua ra tsjaji k'o mama k'a munro k'a pjons'i na nrixu nza kja mama nu xiskuumajnu.

Ra so'o ra dyedyi yo b'epji k'o yo pepji kja jñiñi ngek'ua ra pjos'iji ra pepjiji nu ra uniji mbos'i, nzi ga kja'a k'o mama jango s'od'iji merio ñe ye t'angunxori ne k'o n'año nzumĩ, ngekua ra dyërëji na jo'o ye skuama k'o nu mbos'i ye nte'e yo pjos'iji ñe ra jmuriji yo nte'e mbara jichi jeko ra tsjabi kja jñiñi.

12. Jango rga ngichiji yo nte'e

Ma ra pepjiji ñe jango rga pjepjiji nu kja mbons'i teb'ejji k'a munro k'o me yo nte'e k'o nreri menzumĩ nu kja munro arkate, xo nu komite in jñiñi.

13. Jango rga mama

13.1 K'o d'año jango ra mama

Ra mama ja ba ra pepjiji nu b'epjijnu jango ga kja nu mbos'i jango ga mama nu tjurí jmu'u ñe jango rga ma mama k'a munro nte'e.

K'e jña'a o tjurijnu ra soo ra jyandaji kja ne t'ezi nu Ngumb'epji b'epji xo k'o mama jango rga pepjiji je ra mbedye kja t'askuama nu ña'a k'a arkate "Gaseta nu arkate" k'e kja jeb'i k'i chju'u Web Nu Sekretaria nu B'epji a Ts'ib'ondo, nza kja mamí nu ts'ijña 18 nu tjurí ko Pjoxte ko karadya, ga kjanu texe ko jeb'i ko nestaji mbar ara nuji nu B'epjidya, ra mamí ko jña'a a kjabá:

"NUJNA B'OS'ÍTE DYAK'O IN TSJAJA, DYA PESK'O RA NU'U YO JMURÍ TE'E. DYA SO'O RA USAJI N'AÑO B'EPJI NU JANGO DYA PJOS'ÍJI NTE'E K'A DYARGA JO'O RGA PEPJI NUBA B'OS'ÍRE RA WENCHIJI ÑE RA MATR'ÍJI KJA ARKATE JANGO GA MAMA K'A TJURÍ JMU'U"

Yo tjurijnu ngeje ko ra dyopji d'año jña'a ko ñaji kja ne Ts'ib'ondo a B'ondo ngekua ra paraji pjenda kjaji ko arkate a Ts'ib'ondo ñeje soo ra jyandaji kja ne T'ezi nu Ngumpjoxte B'epji kja e Arkate a Ts'ib'ondo a B'ondo, kja ne jñate ko mama a kjabá: <https://strabajo.edomex.gob.mx/>

13.2 Matr'í nte'e

Nu matr'í nte'e ra kjaji mba k otee ko ya dyis'i tee nu kjee 2021, nu jeb'ijnu k ora dyisí chjuu ko dadyo te era kjaji mo dya kja'a tee ko teb'e ra kichi xo mod ya kja merio un kjedya. Xo mo nee ra kichi na b'epji ko matí Nu Sekretaria nu B'epji a Ts'ib'ondo, ra mama nza kja ra mama yo munro te'e o nu jmute nu ngumí kja pjons'i te'e.

14. Jango rga ñ'etse

Nu munro Nu Sekretaria nu B'epji a Ts'ib'ondo ra ngaja k'a xiskuama nu kis'i in chju'u yo ra mbos'iji jango ga mama ko kis'i kja nu tjurí nza kja mama jango ga pepjiji ne jango rga mbaraji k'o tsja'a a Ts'ib'onro ñe yo o jñiñi, xo ra pporí dya ra nuji in chju'u yo te'e.

15. T'epi

Nu munro pjos'i nzhixu ra nu'u nu b'epji mbons'i, jango ga mama k'e jña'a k'o tsja'a ngekua ra mama k'a munro nrexe k'a ja'a ma ra jmuriji.

16. Jango ra tsjaji ngenrra

16.1 Jango rga tsjaji ngenrra a tji'i

So'o ra tsjaji ngenrra zo ri ngextjo natjo na kje'e (nu ko pjenda kjaji, ko na joo pepji ñe ko pjongiji n ajoo) k'a ra nu'u k'i CIEPS k'a ra joki na jo'o ra tsjaji ra b'epji k'o mbons'i.

16.2 Kjapiji ngenra k'o a pjongiji

K'a munro Nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo k'a pjos'iji nzhixu ra mama ja ga kja'a k'a a pe gi ñe k'o nte'e k'o pjos'iji tsjema tsjema k'o kja munro nu CIEPS, ra unī na nde'e ñe nu yeje mo ya ra nguari, nza kja mama nu jeb'ijnu xo nza kja mamiji nu ko B'epjijnu.

17. Nu'u, janga kja k'a ra tsja'a ñe ko taka

Nu nu'u, ja ga kja'a k'a ra tsja'a ñe janra k'o uniji mbons'i, ra mimi k'a Organo nojo k'i ra nu'u a Ts'ib'onro a B'ondo , k'a arkate munro nu sekretaria k'a ne ñeje a ts'ib'onro a B'ondo ñe k'a nu'u kjo pepjiji ñe jmuti Nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo, yo nre'e a mbo'o na munro nu pjons'iji ye nzhixu nu jango ra nuji jango rga uniji k'o pjoxta yo nte'e yo ra tr'unī.

18. Mapji ñe mama k'o dya jo'o kjak'iji

K'o dya neji, mamaji k'a dya ga ja'a k'o tsja'a, nu uniji pjoxta ñe jango ga uniji ye pjoxta, so'o ra nu'u k'e nte'e b'ejña k'o uniji pjoxta o k'e nte'e kjo jñiñi, ga kjaba:

a) **Ra dyopjiji k'o neji:** Nu jana katr'b'aji jeb'i k'a pjos'i nzhixi Nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo, b'ib'iyō kja ne Rafael M. Hidalgo 301, cuarto piso, Jñiñi Cuauhtémoc, pezhe 50130, a Zumi, Ts'ib'ondo a B'ondo. Jñate 7222760939.

b) **Kja ña'a na je'e:** Nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo kja pezhe 7222760900, ext. 74774 ñe kja nengumi k'a arkate Ts'ib'ondo (CATGEM), nu jango dya ra ts'ontr'i 800 6 96 96 96 a mbo'o nu Tab'ondojnu ñe a nre 070 a Zumi ñe kja d'año yo jñiñijnu.

c) **Kja dyopji t'ezi:** K'o b'ib'i kja ne korreo elektroniko salariorosaporeltrabajo@edomex.gob.mx, ñe ka www.secogem.gob.mx/SAM

d) **Mo ri Mats'e:** K'a munro mbo'o Nu Sekretaria nu B'épji a Ts'ib'ondo, b'ib'iyo kja ne Rafael M. Hidalgo 301, tercer piso, Jñiñi Cuauhtémoc, pezhe 50130, a Zumi, Ts'ib'ondo a B'ondo. Jñate 72 22 76 09 70.

e) **So ori mapji ka jña'a ko kjaba pedye:** Nuka soo ri xipji dya joo "Denuncia Edoméx", nu ko kara pjozte kja ne Kontraloria nu Arkate a Ts'ib'ondo a B'ondo

K'O E JÑA'A K'O B'EZHI

NAJA. Jizhiji nu xiskuama ja rga pepjiji kja in t'axiskuama nu arkate "Gaseta yo Arkate".

YEJE. Ye jñaya ra tsjajiya k'a na yeje na pa'a ma ra jizhiji nu kja in taxiskuama "Gaseta yo Arkate" ñe ra mintr'inu ma dyak'o ra potr'piji nu jango ra uniji pjozte ñeje ra b'epjijnu textjo un kjee jentjo mo ya ra nguarí nu b'epjinu.

JÑI'I. Ra pojtiiji nu jñajnu ko na ts'ike jña'a nu tjurijnu ko dya nee nza kja mamí nu xiskuajmajnu.

NZIYO. Nu ko jeb'i ko o kjaji, xo ko d'año b'epji ko kjaji ko B'epjijnu kjo pjozte, ra kjatjoji, xo mo ra nguaríji nuko ñeje nza kja mamí ko tjurijnu.

TS'ICH'A. Texe ko dya janda nu tjurijnu, ra pepjiji nu jmurite xo ra mamíji ko na jotjo maxi iyo nza kja mamí nu b'epjijnu.

ÑANTO. Nu ko chuniji ko tee pjons'iji nza kja mamí nu B'epjijnu ra kjaji nza kja mamí ko kjaji ñeje mo ya kjuarí ra mamíji pjenda ra chuniji nu kjedya.

YENCHJO. Nuko chuniji nu B'epjijnu, soo ra uniji asta mo ya ra uniji nu ko merio nu b'epji 2021 xo soo ra kjaji textjo ko paa ya ma ra nguaríji, nza kja mamí nu B'epjijnu ñeje nza kja mamí ko kjaa chopji maxi iyo.

A Jñiñi Zumi Lerdo, nrajñiñi, Ts'ib'onro k'a 05 pa'a, ne jñinchjo zana ne kjé'é 2022.– **NU NDAJMU MARIBEL GÓNGORA ESPINOSA, NU TAJMU A XOÑI NU PJOZTE NU SEKRETARIA NU B'ÉPJI A TS'IB'ONDO A B'ONDO.– YAXÍ.**

"Nujna b'os'ite dyak'o in tsjaja, dya pesk'o ra nu'u yo jmurí te'e. Dya so'o ra usaji n'año b'epji nu jango dya pjos'iji nte'e k'a dyarga jo'o rga pepji nuba b'os'ire ra wenchiji ñe ra matr'iji kja arkate jango ga mama k'a tjurí jmu'u"